

เป็นธรรม หามิได้. บทว่า ตํ สพุพพานิ กุสโล วิทิตฺวา ความว่า
ท่านผู้ฉลาด คือบัณฑิต ทราบความเสื่อม คือความหายไป ได้แก่ความ
ตาย ของสรรพสัตว์นั้นนี้ หรือว่า ทราบถึงความเสื่อม คือความพินาศ
ได้แก่ความผุพัง ของสรรพสัตว์ทั้งหมดนั้น ด้วยอำนาจมรณานุสติ
หรือด้วยอำนาจนสติการถึงพระไตรลักษณ์มี อนิจจตา เป็นต้น. บทว่า
อาตาปิโย พุรุมฺหจฺริยํ จเรยฺย ความว่า เมื่อบำเพ็ญวิปัสสนา เชื่อว่า
มีความเพียร เพราะประกอบด้วยความเพียร คือความเพียรเครื่องเผากิเลส
เชื่อว่าปรารถนาความเพียร ด้วยอำนาจสัมมปปธาน ๔ พึงประพฤติ คือ
ปฏิบัติมรรคพรหมจรรย์ อันเป็นอุบายเครื่องก้าวล่วงมรณะโดยสิ้นเชิง.
จบอรรถกถาอัปายุกาสูตฺรที่ ๒

๓. สุปปพุทฺธกฺขณฺณิสฺสูตฺร

ว่าด้วยการตรัสอธิบายถึงสุปปพุทฺธกฺขณฺณิสฺสูตฺร

[๑๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ :-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลัน-
ทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล ในพระนครราชคฤห์
มีบุรุษเป็นโรคเรื้อนชื่อว่าสุปปพุทฺธะ เป็นมนุษย์ขี้ดสน กำพริ้ว ยากไร้
ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าแวดล้อมไปด้วยบริษัทหมู่ใหญ่ ประทับ
นั่งแสดงธรรมอยู่ สุปปพุทฺธกฺขณฺณิสฺสูตฺรได้เห็นหมู่มหาชนประชุมกันแต่ที่ไกล
เที่ยว ครั้นแล้วได้มีความดำริว่า หมู่มหาชนจะแบ่งของควรเคี้ยว หรือของ
ควรบริโภคะอะไร ๆ ให้นี้แน่แท้ โฉนหนอ เราพึงเข้าไปหาหมู่มหา-
ชน เราพึงได้ของควรเคี้ยวหรือของควรบริโภค ในหมู่มหาชนนี้เป็นแน่

ลำดับนั้นแล สุปปพุทธกฤชได้เข้าไปหาห่มมหาชนนั้นแล้ว ได้เห็น พระผู้มีพระภาคเจ้าแวดล้อมด้วยบริษัทหมู่ใหญ่ ประทับนั่งแสดงธรรมอยู่ ครั้นแล้วได้มีความดำริว่า ห่มมหาชนคงไม่แบ่งของควรเคี้ยวหรือของควร บริโภคอะไร ๆ ให้ในที่นี้ พระสมณโคดมนี้ทรงแสดงธรรมอยู่ในบริษัท ถ้ากระไร แม้เราก็จักฟังธรรม เขานั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในบริษัท นั้นเอง ด้วยคิดว่า แม้เราก็จักฟังธรรม ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงกำหนดใจของบริษัททุกหมู่เหล่าด้วยพระทัยแล้ว ได้ทรงกระทำไว้ในพระทัยว่า ในบริษัทนี้ ใครหนอแลควรจะรู้แจ้งธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเห็นสุปปพุทธกฤชนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ครั้นแล้วได้ ทรงพระดำริว่า ในบริษัทนี้ บุรุษนี้แลควรจะรู้แจ้งธรรม พระองค์ ทรงปรารภสุปปพุทธกฤชตรัสอนุพุพิทถาคือ ทานกถา สีลกถา ลักคกถา โทษแห่งกามอันดำทราวมเศร้าหมอง และทรงประกาศอานิสงส์ในเนกขัมมะ เมื่อใด พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทราบว่สุปปพุทธกฤชมีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์เฟื่องฟู ผ่องใส เมื่อนั้น พระองค์ทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแก่สุปปพุทธกฤชในที่นั้นนั้นแล้วว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็น ธรรมดา เหมือนผ้าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย่อมด้วยดีฉะนั้น.

[๑๑๓] ลำดับนั้นแล สุปปพุทธกฤชมีธรรมอันเห็นแล้ว มีธรรมอันบรรลุแล้ว มีธรรมอันรู้แจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งถึงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากความเคลือบแคลง บรรลุถึงความเป็นผู้แก้แล้วกล้า ไม่เชื่อต่อผู้อื่นในศาสนาของพระศาสดา ลุกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระ-

ผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือน หายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีป ไว้ในที่มืดด้วยหวังว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูปได้ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้ากับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึง สรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

ลำดับนั้นแล สุปปพุทธกุฎฐิอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็น แจ่ม ให้สมาทานให้อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา ชื่นชมยินดีพระ- ภายตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ลุกจากอาสนะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ครั้งนั้นแล แม่โคลูกอ่อนชนสุปปพุทธกุฎฐิ ผู้หลีกไปไม่นานให้ล้มลง ปลงเสียดชีวิต ลำดับนั้นแล ภิกษุมากด้วย กันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควร ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ สุปปพุทธกุฎฐิอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นแจ่ม ให้ สมาทานให้อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว กระทำกาละ คติของ เขาเป็นอย่างไร ภพหน้าของเขาเป็นอย่างไร พระเจ้าข้า พระผู้มีพระ- ภาคเจ้าทรงพยากรณ์ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สุปปพุทธกุฎฐิเป็นบัณฑิต ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม และไม่เบียดเบียนเราให้ลำบากเพราะธรรม เป็นเหตุ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สุปปพุทธกุฎฐิเป็นพระโสดาบัน เพราะ

ความสิ้นไปแห่งสังโยชน์ทั้งสาม มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า.

[๑๑๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สุปปพุทธกกุฏिमุขยัคคเสน กำพรว้า ยากไร้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพยากรณ์ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีแล้ว สุปปพุทธกกุฏิมุขยัคคเสนเป็นเศรษฐีบุตรอยู่ในกรุงราชคฤห์นี้แล เขาออกไปยังภูมิเป็นที่เล่นในสวน ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า นามว่าตครสิขี กำลังเที่ยวบิณฑบาตไปในพระนคร ครั้นแล้วเขาคำริว่า ใครนี้เป็นโรคเรื้อนเที่ยวไปอยู่ เขาถ่มน้ำลายหลีกไปข้างเบื้องซ้าย เขาหมกไหม้อยู่ในนรกสิ้นปีเป็นอันมาก สิ้นร้อยปี สิ้นพันปี สิ้นแสนปีเป็นอันมาก เพราะผลแห่งกรรมนั้นยังเหลืออยู่ เขาจึงได้เป็นมนุษย์ยัคคเสน กำพรว้า ยากไร้ อยู่ในกรุงราชคฤห์นี้แล เขาอาศัยกรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว สมาทานศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ครั้นอาศัยกรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วสมาทาน ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เมื่อตายไป เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เป็นผู้เข้าถึงความเป็นสหายของเหล่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ เขาย่อมไฟโรจน์ล่วงเทวดาเหล่าอื่นในชั้นดาวดึงส์นั้นด้วยวรรณะและด้วยยศ.

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

**บุรุษผู้เป็นบัณฑิต พึงละเว้นบาปทั้งหลายในสัตว์
โลก เหมือนบุรุษผู้มีจักษุ เมื่อทางอื่นที่จะก้าวไปมีอยู่
ย่อมหลีกที่อันไม่ราบเรียบเสียจะนั้น.**

จบสุปปพุทธกกุฏิมุขยัคคเสนที่ ๓